

Posudek bakalářské práce Marty Nyvltové

Analýza jazykových prostředků a výstavby tří českých překladů básně Jabberwocky (Žvahlav/Tlachapoud/Hromoplkie) z knihy L. Carrolla *Through the Looking-Glass and What Alice Found There*

Kol. Nyvltová se chce programově zaměřit (viz titul práce) na „jazykové prostředky“ a „výstavbu“ tří českých překladů Carrollova textu; jazykovým prostředkům v práci bezesporu věnována pozornost je, o pozornosti věnované „výstavbě“ básně mám jisté pochybnosti: nezmiňuje se ostatně ani v abstraktu (v úvodu na s. 7 ovšem ano). Mohla by autorka při obhajobě laskavě vysvětlit, co pod pojmem/termínem „výstavba“ rozumět, a ujasnit, zda a v kterých partiích své práce se výstavbě tří českých překladů věnuje?

V souladu se zadáním práce se diplomantka poučila o teoretických zásadách uměleckého překladu. Nejsm si ale jista, zda se v první kapitole, kde tyto teoretické zásady reprodukuje, uvádějí takové poznatky o uměleckém překladu, které by pomohly (viz zadání práce) české překlady analyzovat a srovnat; stranou přitom nechávám to, že leckdy se reprodukováné texty nadměrně zjednodušují, resp. deformují (srov. např. na s. 8 zkratkovitě vyjádření o tom, že ... *v případě překladu básnického textu je jeho výsledná forma vázána strukturou textu původního – rytmem, počtem veršů a slok, eufonií ... v próze se nabízí možnost využít celého slovníku češtiny, neboť v ní toto omezení neplatí*, které naznačuje, že v překladech básnických textů „možnost využít celého slovníku češtiny“ neexistuje).

Dokladem jisté ne-korespondence „teoretické“ části a části analytické je zvl. to, že v analytické části se pracuje s pojmy termíny jako např. „přesně“ (s. 14: *překlad odpovídající originálu úplně přesně z hlediska obsahu i formy*), i v souvislosti s tím se píše o „nedostatečích“ překladu (s. 19-20: *... je nutné kompenzovat nedostatky překladu na rovině morfologické „přesnějším překladem“ jiných rovin a hlavně celkového smyslu (či nonsensu) básně*), na s. 21 se užívá spojení ... *„nejpřesnější“ překlad přídavných jmen*, na s. 24 se zmiňují *nepřesnosti v morfologické rovině překladů*, na s. 22 zase přesný překlad (... *Skoumalovi použijí sloveso vrátil namísto přesného překladu*), na téže straně se píše, že ... *použití podstatného jména ... přesně neodpovídá originálu*. Na s. 36 zase, že *Co se týká počtu přívlastků, nepřesněji překládá Císař*. Jinde v analýzách (s. 31) se pak pracuje s pojmem/termínem "věrnost" (překladu), a to v souvislosti se srovnáváním originálu a překladu ... *slovo po slově ...*, v závěru je pak "věrnost" překladu užita jako hodnotící kritérium svého druhu (a zmiňuje se, bez hodnocení, překlad "volný"; adjektiva „volnější“ a „věrnější“ figurují také v úvodu na s. 8), na s. 38 se preskriptivně soudí, že *Překlady by tedy měly odpovídat originálu co se týče přísudků co možná nejvěrněji*. Takové a podobné soudy z úvodní shrnující části nevycházejí, protože ale jsou (viz část analytická) pro autorku očividně důležité, prosila bych, aby při obhajobě vyložila, co překladem (a) „přesným“ a (b) "věrným" a (c) „volným“ rozumí – a jak jí tyto pojmy/termíny pomohly překlady vybraného textu analyzovat.

Prosím také o vyjádření k následujícím otázkám, resp. poznámkám (z celé řady otázek, které práce vyvolává, vyberu alespoň některé; uvádím je "chronologicky", odpovědi si autorka samozřejmě může uskupit i tematicky, pokud jí to bude více vyhovovat)

- Co si autorka představuje pod termínem „kompenzace“ (který užívá v reprodukci odborné literatury na s. 8, dále např. na s. 13, 43). A mohla by uvést nějaký příklad kompenzace, který byl v některém ze sledovaných překladů užít?

- Na s. 9 se píše o deformaci překládaného textu. Lze podobně označit i sledované překlady? V čem by autorka deformaci /deformace viděla?

- Jak je to (s. 12) s estetickou funkcí? Není jistý rozpor v autorčině reprodukci Mukařovského (*žádný text není estetické funkce zbaven zcela*) a následujícím konstatováním autorčím *Jiný text, například text odborného stylu, není nositelem estetické funkce, a tudíž jeho překladatel*

nemusí tolik dbát na formu – musí postačit, když si překlad a překládaný text budou odpovídat obsahově? A opravdu autorka soudí, že při překladu odborných a jiných věcných textů na formu dbát netřeba?

- Co to je (s. 12) jazykový obsah? (srov. o uměleckém textu: *Jazykový obsah pak nutně ustupuje do pozadí, protože nelze v překladu postihnout všechny rysy originálu*). Mohla by autorka „jazykový obsah“ vymezit a uvést nějaký příklad toho, jak „jazykový obsah ustupuje do pozadí“?

- Opravdu platí (s. 14), že *Při překládání prózy většinou postačí, když překladatel dbá na obsah?* Próza je přece umělecký text – jak se pak má toto tvrzení k předchozímu tvrzení o uměleckém textu?

- Která "pomocná slova" (s. 15), resp. „pomocné výrazy“ (s. 16) tvoří „kostru“ originálu, uvedl již Sutherland (autorka ho reprodukuje na s. 18). Která „pomocná slova“, resp. „pomocné výrazy“ tvoří „kostru“ českých překladů? Bylo by možné je při obhajobě uvést?

- Nebylo by na místě (autorka je lingvisticky vzdělaná) formulovat níže uvedený poznatek více lingvisticky? (... *celkový dojem je takový, že pouze nevíme, co ta slova znamenají, jinak je text svojí formou v pořádku*). Soudím, že ano - a prosím autorku, aby se o to pokusila při obhajobě.

- Při úvahách o fonetické rovině, zvuku a grafickém záznamu básně by bylo možné a prospěšné do úvah zahrnout (snad vedle, snad místo vypočítávání počtu samohlásek a souhlásek v češtině a angličtině atd.) spíše přímo zvukové vlastnosti básně a analyzovat je. Mohla by autorka uvést, co by bylo z tohoto hlediska důležité?

- Byl by „rámeček“ první sloky opravdu stejný *Kdyby se všichni překladatelé drželi přesně morfologie anglického textu ...*, s. 19 ? Jde zde skutečně jen o morfologii? Pak by -s (s. 20) jistě „neznačilo“ jen plurál, ale také 3.os. prez. (o morfologickém rámci první sloky viz i s. 24).

- Nerozumím vyjádření (s. 20), že *Nedbají tolik na fonetickou stránku a výrazy jsou spíše slovotvorně utvořené*. Bylo by možné výraz „slovotvorně utvořené“ vysvětlit a doložit příkladem?

- Z čeho autorka vysuzuje na s. 20, že *Pinkava mění plurál u toves a borogoves na singulár tklova a bokřavova ...?* Proč by „tklova“ v kontextu „... popasližná tklova kruťcupila se v trámavě ..“ nemohl být plurál neutra? A totéž „bokřavova“?

- Jak rozumět tomu, že (s. 25) *Většina slov použitých v básni nemá sama o sobě lexikální význam; má jen formu, která umožňuje slovo zařadit k příslušnému slovnímu druhu?*

- Není v rozporu soud ze s. 25 (slova nemají sama o sobě lexikální význam) a tvrzení ze s. 42, že *Ve všech třech překladech můžeme bez větších problémů identifikovat fonetické, morfologické, lexikální a syntaktické prvky typické pro češtinu?* Co z lexika typického pro češtinu lze v překladech, zůstaňme u první sloky, identifikovat?

K těmto jednotlivým otázkám nemohu nepřidat jednu zcela zásadní: Na s. 19 autorka píše: *Protože však existují také jiné roviny jazyka než rovina morfologická, je nutné kompenzovat nedostatky překladu na rovině morfologické „přesnějším překladem“ jiných rovin a hlavně celkového smyslu (či nonsensu) básně*. O překladu onoho celkového smyslu ale v práci není, nemýlím-li se, nic. Mohla by autorka vysvětlit, proč? A jakým směrem by úvahy o takovém "přesnějším překladu" smyslu (či „nonsensu“) básně mohly/měly vést?

Jazyková úroveň a stylizace textu je v podstatě v pořádku (a rozumění brání ojedinele, např. s. 15); výrazy typu „pár poznámek“ (s. 15), „pár výjimek“ (s. 24) do odborného textu nepatří (stejně tam a do češtiny vůbec nepatří užívání zájmena tyto bez substantiva (s. 8, 23) - to jsou ale v podstatě drobnosti.

Problém vykazuje práce s odbornou literaturou. Nevyhovující jsou odkazy v textu (odkazuje se pod čarou a titulem celé práce, přestože je, např. ze sborníků, citován text „autorský“: tak např. na Marešovu studii o simulaci jazyka se odkazuje jako na *Oratio et ratio*,

v textu se odkazuje zásadně bez datace, někdy je v práci uveden titul bez odkazu (s. 12), pokud je (např. s. 17 u Příruční mluvnice) uveden oddíl, chybí jeho paginace, paginace chybí i jinde (např. s. 26). V seznamu literatury se uvádí paginace u celého titulu (Překládání a čeština), přestože přísluší oddílu/kapitole Umělecký překlad a jazyková tvořivost, naopak paginace chybí u studie z Překlada literárního díla. Místo vydání, nakladatelství a datum se uvádí v seznamu literatury v závorce, někde údaj o nakladatelství chybí, jinde chybí místo vydání, někde se uvádí ISBN, jinde nikoliv, u časopisu Analogon chybí ročník a číslo.

Závěr: Pevně věřím, že při obhajobě diplomantka bude schopna odpovědět na položené otázky, svůj přístup k textu obhájí, prokáže, že tématu zvolenému pro zpracování v bakalářské práci rozumí do větší hloubky, než naznačuje práce sama, a že je schopna alespoň při obhajobě naplnit úkol formulovaný v zadání, tj. posoudit překlady „... z hlediska jejich funkčnosti a adekvátnosti uměleckého účinku v češtině...“.

Alena Macurová
2.9. 2011

Návrh klasifikace: dobře (na základě úspěšné obhajoby)